Kimin Umurunda

Abdulhalim Durma

O gün aramızdaki sohbetin konusu, yaşlı dostumuzun bize ‘uçuk’ görünen kişilik özellikleri hakkında dedikodu sınırlarını aşmayan bir tartışma oldu. Hiçbirimiz, uzmanı, yani psikiyatr ya da en azından psikolog olmamakla birlikte, onların alanına girmekte bir beis görmedik, şüphesiz. Aramızda olsaydı, bize katılır, kendisini ya devasa burnuyla tasvir eden Cyrano ile, ya da tarihin derinliklerine uzanan bir takım arketiplerle açıklamaya kalkışırdı. Fakat, şunda da herkes mutabıktı, gerçeğe ulaşmak ve onu ifade etmek adına, yaşlı dostumuz kişiliğini en ufak parçalarına kadar ayırır, sonra da öylece ortada bırakırdı. Yeniden inşa sürecine zorladığımızda ise, bir takım etkili faktörlerin birbiriyle savaşına teslim ederek işin içinden sıyrılırdı.

Mizahçı dostumuz, hocamızın olağan dışı çok yönlülüğü karşısında bunalırcasına, ısrarla soruyordu. “Onu herkesten farklı yapan hangi merkezi nitelik? Hangi kişilik özelliği, öne çıkıyor?.. Bu sıradışı adamı, anlaşılmaz bir ucubeye dönüştüren, onun soyundan gelen biyolojik bir miras mı, yoksa çevresinin talihsiz etkisiyle hayatını yönlendiren bir motivin karşı konulmaz etkisi mi.”

Bu soru, bir sonuca ulaşmayacak olan her kafadan ayrı bir sesin çıktığı ortamı, aslında düzene sokacak bir uyarı rolü üstlenmekteydi. Ancak her biri uyanık olan, yanlış anlaşılmasın, burada uyanık sözünü olumlu anlamda kullanıyorum, arkadaşlardan biri itiraz edilmez bir karşılık verdi.
-Bağımsız yönü. Bir çok davranışında bu yönü öne çıkıyor. Taraf tuttuğunu gördünüz mü hiç. Hangi takımı tutuyor, hangi partiyi seçiyor, hangi siyasi görüşe sahip, hangi dini cemaate mensup...

Mizahçı, bir zamanlar slogan haline gelen bir deyişle lafı gediğine koydu. “Ancak, ‘Taraf olmayan, bertaraf olur.”
Bir an sessizlik oldu. Onu karşımızda görmeyi hiç beklemiyorduk. Yine de soğukkanlılığı elden bırakmadan, mizahçı dostumuz onu aramıza ve ustalıkla konuya davet etmesini bildi.
-Hocam, biz de sizi konuşuyorduk. Eksikliğiniz hissediliyor.
Şeytani bir gülümsemeyle, başını salladı.
-Konuştukça kendinizi ele veriyorsunuz. Gerçi, konuşmasanız da fark etmez.

Blöf mü yapıyordu, yoksa gerçekten doğru mu söylüyordu, bilemem. Ancak, onun çokbilmişliğine olan inancımız, söylediği her sözü ciddiye almamıza yetiyordu. Bununla birlikte, karşısındakileri de yabana atmamak gerekir. Onların heybeleri dolu olmasa da, zekaları kıvraktı. Geçmişte, muhtemelen sınıflarında yaptığı gibi, kör nokta bırakmadan herkesi izleyebileceği bir yere sandalyesini çekti. Fakat sanırım, bu defa özellikle *ne anlatacağından çok nasıl anlatacağı* ile dikkatleri üzerinde toplayacaktı.

“Size değil, ama çocuklarınıza üzülüyorum, dedi. Herhalde insanlık tarihinde ilk defa, hayata borçlu geliyorlar ve ömürleri boyunca, babaları kadar bir servet edinemeyecekler.

Onun böyle uluorta, ancak tahrik derecesi yüksekçe dozda söze başlaması, az önceki bütün konuşmaları unutturdu. Herkesin yüzü bir anda asıldı ve sanki bu söylediklerinin sorumluluğunda payı varmış gibi ona bakmaya başladık. Aramızda Shakespearean tarzda kralın dalkavuğunu oynayacak kimse olmadığını bilmiyor muydu ki itiraz sesleri gelmesi kaçınılmazdı. Ancak o ustalıkla, bu girizgahı hiç yapmamış gibi, geçen yılın sonbaharından itibaren hafta sonları gerçekleştirmiş *olduğu* ikibuçuk saatlik tren yolculuklarından söz etmeye başladı.

“Kız kardeşimin, gelininin yanına davetini bir bahaneyle reddetmesi düşünülemezdi. Benim de hafta sonları onu ziyaret

etmememem söz konusu olamazdı. Yolculuklarımın rahat ve zevkli geçtiğini söylemeliyim. Sabahın karanlığında tren istasyonuna giderken ayazdan korunmak için sıkıca giyinir, birkaç yolcuyla birlikte trenin gelişini beklerdik. Kendimizi sıcak trenin içine attığımızda, çoğu kez yarısı boş vagonlarda birçok yolcu uykuya dalardı. Yarım saat sonra ortalık ağarmaya başlar; bazıları yanlarında getirdikleri kahvaltılıkları atıştırırken, biz de yayıldığımız rahat koltuklarda pencereden etrafı seyretmenin keyfine bırakırdık kendimizi. Karayolu zaman zaman görüş alanına girse de, yolculuğun büyük kısmı boş araziler, orman içleri, sayısız tünel ve dar vadilerde kıvrılarak akan dere eşliğinde görsel bir zenginliğe dönüşürdü. Kışın her tarafı kaplayan soğuk beyazdan, baharda her seferinde farklı renklere bürünen doğaya geçiş unutulmazdı. İtiraf etmeliyim ki, altı ay boyunca bu seyahatlerden aldığım keyif, yolculuğun bütün sıkıntılarını unutturuyordu.

Seyahat tecrübesini romantikleştiren bir üslupla anlatırken, hala sakinleşememiştik. Fakat açıkça, her zaman bizi de peşine takıp götürdüğü bu yolculuğun nereye varacağını da merak etmeye başlamıştım.

“Gelin, ev işlerine yardımcı olması için kayınvalidesini davet ederken kendi pozisyonunu zayıflatmak istemiyordu. Bu yüzden rica minnette bulunmadı; bu onun psikolojik satranç hamlesiydi. Şüphesiz, kayınvalide oğlu ve torunu dolayısıyla bu davete karşı çıkamayacaktı.

“Bildiğiniz gibi, ülkemizde orta öğretim sistemine yöneltilen ağır eleştiri, gençleri hayata değil sınava hazırlayan bir yapıya dönüşmüş olmasıyla ilgili. Doğal olarak bu da hem bireysel gelişimi hem toplumsal yaratıcılığı sınırlıyor. Halbuki, eğitim, sadece bilgi aktarmak değil; gençlere düşünme, üretme ve kendini ifade etme imkânı sunmak olmalı. Değil mi ya!.. Ancak konumuz, eğitim sisteminin eleştirisi olmadığı için, bu aile dramının sadece çocukla ilgili kısmına odaklanıyoruz.

“Ne var ki, mezuniyetten önceki yüksek öğrenim sınavlarına ağırlık verilen o son yılda, çocuğun talihsizliği ya da büyük şansı, duygusal bakımdan bağımlı hale geldiği bir sevgilisi oldu. Ancak, yaşayanlar bilir, sonuçta kızın kendisine yol vermesiyle, muhtemelen uzunca süre duygularının etkisinden kurtulamayacak. Bu sarsıntının sınav sonucuna etkisi olup olmadığı ise tartışmalı.

İyi biliyordum ki, yaşlı dostumuzun art arda sıraladığı psikolojik tahlilleri, kendi kişilik yapısını da ele veren inceliklerle doluydu. Satır aralarında yer alan bu incelikler, sözün arasına sıkıştırılmış bu küçük ipuçları, zaaflarını mı yoksa meziyetlerini mi ele veriyordu, emin değilim.

“Ziyaretlerim sırasında, bir ailenin mahremine girmek hiç de istediğim bir şey değildi. Muhtemelen bunda, empati zaafımın rolü olduğunu düşünüyorum. Daracık bir mekanda, herkesin birbirinin yüzüne baktığı bir ortamın bende uyandırdığı etkinin olumlu olduğunu söyleyemem.

“Yeğenimin işinden döndükten sonra bilgisayarının başına geçip bırakmış olduğu yerden sonu gelmeyen oyununa devam etmesi, bir kaçıştı. Sanırım bu durum da annesini üzmekteydi. Evin erkeği olarak aldığı maaşı hanımına teslim eder, bütün harcamaları gelin yapardı. Ne zaman “arkadaşlarıyla buluşması söz konusu olsa, o zaman kadın kocasına gerekli miktarda harçlık verirdi.

“Yeğenimin oğluyla pek ilgilendiğini de görmedim. Aralarındaki şahit olduğum bütün ilişki, mecburen ailenin bir araya geldiği akşam yemeklerinde, ona merhum babasından kendisine tevarüs eden ‘takılma’sıydı. Anne ve babaanne bu konuda genel olarak sessiz kalsalar da, zoraki yemeğini alel acele bitirir bitirmez, çocuk da kendi odasına kaçardı.

“Ailede dizginler tamamen hanımın elindeydi. Kadının hayattaki gerçekleşmemiş hayallerini ve hayal kırıklıklarını bilmeyi istemem. Ancak bazan sosyal medyada karşılaştığım

paylaşımları, onun karamsar bir iç dünyasına sahip olduğunun ipuçlarını veriyordu. Bunda, muhtemelen, kadın cinsine yönelik evrensel bir kaderin paylaşımıyla ilgili olduğu düşüncesinin bile rolü var.

“Yeğenimin sosyal medya paylaşımları ise, yaşadığı ağır bir olaydan derinden etkilendi. Önceden, onun sevgili ‘bebeleriyle’ çekilmiş fotoğrafları çocuklar ve aileleri tarafından ilgiyle izleniyordu. Ancak bir gün, uzun süren ruhsal çöküntünün birikimiyle, kameranın önünde bir ‘bebe’yi yakalarından tutup ayakları yerden kesilecek şekilde duvara yasladı. Bu görüntüler ve ailenin aldığı doktor raporu mahkemede güçlü kanıtlar oldu. Öğretmenin yakınını yavaş yavaş kaybetmenin yarattığı psikolojik yıkım hafifletici unsur kabul edilse de, yargılama sonunda görev yeri değiştirildi. O günden sonra, yeni okulunda öğrencilerinin birlikteliklerini yansıtan mutlu karelerini bir daha göremedim. Büyük ihtimalle bu konuda da uyarı almıştı. Şimdi sosyal medyada onu yalnızca arkadaş grubuyla birlikte, biraz daha rahatlamış ve bunu dışa vuran fotoğraflarıyla görüyorum.

“Diğer taraftan, kendi iç dünyalarına biraz daha fazla yer verdikleri bir hayat tarzının varlığı düşüncesi de hoşuma gitmiyordu. Her biri kendi bilgisayarına kapanır, sanki tamamen zamanın ruhuyla, birbirleriyle paylaşamadıklarını kendi yarattıkları iç dünyalarında yaşamaya çalışırlardı. Ancak benzetmek gerekirse, muhtemelen, sanatçılara yakıştırılan bir tutarsızlıkla belki bu durumu biraz abartmış olabilirim.

Oysa ben, anlatılan hikayede kadına değil çocuğa takılıp kalmıştım. Yaşlı dostumuz düşünceli idi. Onu, nedense, Pulitzer Ödülü'nü kazanmış olan fotoğrafçıya benzetiyordum. "Fotoğrafı çektikten sonra o çocuğa ne yaptın? Neden yardım etmedin?" **Seyrediyor, hiç karışmıyordu. Bir kahraman değildi. Muhtemelen, dijital bir akbaba gibi ailenin dikkatini ve ruhunu kemiren o küresel çarklara müdahale edememenin verdiği sessiz ve derin kederle, sanki, sadece izliyordu.**

“Şüphesiz, daha yoğun veya hafif olanı, her yerde var. Sanırım, insan ilişkilerinin teknolojiden etkilenmesi, radyonun ve özellikle televizyonun icadıyla başladı. Ancak internet ve sosyal medya ile tavan yaptı. Hayır!.. Tavan yapmadı, öngörülemez başka bir alana geçti.

Bu defa nostalji, duygularından arınarak geçmişe yönelik bir özlemden, günümüz dünyasına nereden geldiğimizi gösteren maziye ait köklere dönüşmüştü. Yaşlı dostumuz yakın tarihin bir çağdan başka bir çağa geçen bu döneminin tamamen farkındaydı.

“Çocukluğumuzda, yani eski zamanlarda, kadınların el işleriyle bezenmiş dantela örtülerin altında radyo ve televizyon yalnızca misafirdi; evimizin başköşesine kurulur, bize bir şeyler anlatır ve biz kapatınca susarlardı. Ama internet ve sosyal medya, misafir olmaktan çıkıp ev sahibi oldu. Artık sınır, ekranın bittiği yer değil; zihnimizin başladığı yer.

Bu akışın karmaşasında, bir ailenin yaşam analitiğinden bir anda sosyal medyanın mazisine uzanacağımızı aramızdan kimsenin öngörebileceğini sanmıyorum.

"Bizimkilerin, teknolojinin sürüklediği değişen ilişkiler grafiğinde, henüz mevcut seviyeye gelebileceklerini düşünemiyorum. Onlar tarihin izlediği yolda birkaç menzil geride takılıp kalmışlardı. Annenin yaptığı gibi alışverişlerini internetten gerçekleştiriyorlardı. Babanın ve çocuğun yaptığı gibi, oyuncuların oyunlarını gerçek zamanlı olarak izleyicilere aktardığı, yani aktif etkileşim sağlayan eğlence mecralarına üyeydiler. Ayrıca hepsinin katıldığı, hazır içerik kütüphanesiyle film, dizi ve belgesel izleme imkânı sunan pasif dijital servislerin de aboneleriydiler.

“Onlar hâlâ hayalin iç odalarında oyalanıyordu; gölgelerle konuşuyor, kendi iç sahnelerinde seyirciyi kendileri yaratıyorlardı. Oysa çağ, hayali değil görünürlüğü talep ediyordu. Sosyal medyanın dijital meydanı, herkesin yüzünü

ışığa çıkaran bir sahneye dönüşmüştü. Burada sessizlik yoktu; görünmeyen, var olmamış sayılıyordu.

“Zaten sele kapılmış, ancak karşı konulmaz güçteki akıntının yolu üzerindeki bir ağaç kütüğüne takılıp kalmış bir çöp gibi. Onların yetişemediği nokta işte buydu: hayalin içsel ışıltısından, görünürlüğün dışsal parıltısına geçiş.

Tamam!.. Kabul!.. Ancak bu durum ne kadar kötü olabilirdi ki... Dünyanın sonu gelmiş gibi yaygara koparmanın bir anlamı yok. Fakat hocamız, işi ciddiye alıyordu. Gelecek karanlıktı.

“İnsanlar artık sadece içerik tüketmiyor, aynı zamanda kendilerini içerik olarak sunuyor. Artık değer, yalnızca üretmek değil; görünür olmak. Bu, pasif izleyicilikten aktif katılımcılığa geçiş demektir. Sosyal medya, bireyin kendini sürekli sergilediği bir vitrine dönüştü.

Soluk alacak kadar kısa bir sessizlik. Ancak tekrar konuşmaya başladığında, mesleki anılarına döndüğünü düşündük. Kaç yıl öncesi, yirmi mi.. yirmi beş mi...

“Seçkin, disiplinli, ancak enerjilerini zor zapt eden kız öğrencilerimin yer aldığı sınıfta, görünüşüyle ve davranışlarıyla öne çıkan mankenimsi biri vardı. Mezuniyet öncesi yıllıkları için çektiğim fotoğraflarda bir foto model gibi poz vermesi, diğerlerini çıldırtıyor muydu, sanırım. Mankenimsi demiştim, bu söz pek uygun görünmüyor. Donuk bakışlar ve ruhsuz yüzlerin arasında, o hayatın kendisiydi; üstelik bir manken kadar zarifti. Gelecekle ilgili beklentileriyle öne çıkıyordu. Birkaç yıl sonra, sosyal medyada onunla karşılaştığımda, düşmanlarını çatlatırcasına kıskanılacak bir pozisyondaydı. Hayalleri gerçekleşmişti. Dünyanın dört bir köşesinden üzerindeki hostes kıyafetleriyle fotoğraflar paylaşıyordu.

Duraksadı. Yaşlı dostumuzun düşünceli görünüşü, yine bizi içine çekeceği karamsar dünyanın ipuçlarını veriyordu.

“Gurur duyduğumu sanmıyorum. Sistemin kusursuzca işleyen çarklarını hatırlatıyor. Üstelik insanlar bunu, kişisel hikayelerinin bir parçası haline mükemmelen getiriyor. Çark o kadar pürüzsüz dönüyor ki, sisteme hizmet ederken bile insan kendini, "kendini gerçekleştiriyor" gibi hissediyor. Sosyal medyadaki o estetik filtrelerin, New York caddelerinin ya da havalimanı ışıklarının arkasında, aslında yoğun bir emek sömürüsü, jet-lag yorgunlukları, katı kurallar ve sistemin çizdiği sınırların dışına çıkamayan bir robotlaşma var. Ancak öğrencim, o hayatın dışına çıktı.

“Sosyal medya, bir açıdan 'İtiraflar'ın farklı versiyonu adeta. Tıpkı, Holywood'un sistemin eleştirisini yaparken demokrasinin idealizmini vurgulaması şeklinde sunması gibi.

“Sadece birkaç sene sonra mesleğini değiştirdi. Daha düşük bir maaşla düzenli bir hayatı seçti. Sosyal medyada yine fotoğraflarını paylaştı. Küçük çocuğu ve kocasıyla... Artık bu fotoğraflarda eskisi gibi çılgıncasına kahkahalarla gülmüyor, sanki hayatın doğal akışı içinde olgun bir tavırla sadece gülümsüyordu.

Bu defa sessizlik biraz daha uzun oldu. Fakat onun örneklerle verdiği ve henüz mahiyetini kavrayamadığımız öngörüsünü pekiştirdiği düşüncelerinin ‘kıssadan hisse’ bölümüne daha gelmemiştik. Üstelik, hostesin dönüşümü ile sosyal medyanın arasındaki ilişki de tam olarak anlaşılır değildi. Soluk arası, fazla da uzamadı. Ancak, yeni kahramanının ruhsal portresi de, öncekilerden renksiz değildi.

“Otuz yıl kadar önce, büyük ümitlerle yeşertilen bu yeni kurulmuş şehre geldiğimde tanışmış olduğum genç bir edebiyat öğretmeni vardı. İçtenliği, içindeki çocuksu tarafı açıkça ortaya koymakta, bu genç adam alanında gelecekle ilgili bir başarı vaad etmekteydi. Onu, kaleme almış olduğu enfes hikayesini okurken izlemiş, sanat adına taşranın hiç de azımsanmayacak bir potansiyele sahip olabileceğini düşünmüştüm. Güzele ulaşmak ve onu ifade etmek için gereken her niteliğe sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, kıskançlığı çağrıştıran karmaşık bir duyguyu belli belirsiz yaşadığımı da itiraf ederim. Sonra, genç sanatçı adayını, hayatın sıkıntı veren zorlukları, biraz da geçim endişesi mesleğinde tercihte bulunmaya zorladı. Öğretmenliğin idealizmine kutsiyet atfeden ne kadar argüman varsa, hepsi önem ve değerini birer birer yitirdi. Dört duvar arasındaki öğrencilerine, hayal dünyasının engin ufuklarını ve bunları düşünceye dönüştürerek gerçekleştirebilme yollarını göstermeye devam edebilirdi. Halbuki, kendilerini kaçınılmazcasına acımasız bir hayatın beklediği gençlerden oluşan sınıfta, yaşamın sadece kötülüklerden ve umutsuzluklardan ibaret olmadığını anlatabilme imkanından vazgeçti. Belki de istemeden ve biraz da farkında olmadan, sanatın orijinaliteyi gerektiren ve içindeki çocuğun çığlıklarına izin veren özgürlüğü bastırdı. Hayata biraz daha mekanik bir düzlemde bakan ve nihayette, insanları sayılardan ibaret gören bir zihniyete kendisini teslim etti. Bu teslimiyetin, kendisine ihanet olduğu düşüncesi, üzücü ve sıkıcı.

“İnsanın kendisine ihanet etmesi mi! Bu biraz ağır olmadı mı?.. İdeallerinden vazgeçmek, bu kadar acımasızca nitelendirilebilir mi?.. Fakat yaşlı hocamızın açıklaması hemen geldi.

“Eğer kalemini kırsaydı, sevgili hostesimin mesleğini değiştirmesi gibi olgunluğa işaret eden bir hayat tercihi yapmış olurdu. Kalemin namus olduğu söylenir. Diğer taraftan yazarını yansıtan aynadır, kelimeleri. Eseri, sahneye bütün çıplaklığıyla çıkan yazarın kendisidir. Ve herbirimiz, sosyal medyada, yapılmayası paylaşımlarla kendisini ifşa eden birer ‘face book’uz.

“Bir yazar veya bir şair, eserine son noktayı koyduktan sonra, susar. O andan itibaren, eseri onun yerine konuşur. Artık eseri ona ait olmaktan çıkmış, toplumun malı olmuştur. O, işte bunu yapmadı.

“Sosyal medyada, kitabını alanlarla çektirdiği fotoğraflardan eserin sosyal medyadaki tefrikasına varıncaya kadar her fırsatta, reklamını yaptı.

“Onun bu tavrı, vaktiyle rehber hocamla aramızda geçen şu kısa muhavereyi hatırlatıyor. Bir gün kendisine yarı şaka sormuştum. “Niye kendini alkışlıyorsun?” O eski dost, çokbilmişlik ve yarı espriyle şöyle karşılık vermişti. “Başkalarının alkışlamasını beklersem, ömrüm yetmeyebilir.”

“Fakat kitabının reklamını yapan ve hep genç kalan taşralı öğretmen, açıkçası, ‘güngörmüş’ değildi. Yaptığı iyiliği devamlı hatırlatan insanlara benziyordu.

“Tamamlanmış bir eserin ardından gelen bitmek bilmez açıklamalar zinciri, ‘Bitmeyen Senfoni’yi çağrıştırıyordu. Bu, eserin değil, yazarın kendi yankısında kaybolmasıdır. Bir başka şekilde, ya eserin yankısıdır ya da yazarın vedayı geciktirmesi. Belki gerçek veda, artık kitap hakkında konuşacak hiçbir şey

kalmadığında değil; konuşmak mümkünken susmayı seçtiğimiz anda gerçekleşir.

Bitmeyen Senfoni'yi olumsuz bir metafor olarak, yani eserini tamamladıktan sonra hâlâ açıklamalarla, yorumlarla eserin etrafında dönüp duran bir yazar için kullanmak, aslında ironik bir tersleme idi. Hakikat adına da olsa, yaşlı hocamızın diline düşmenin dehşetini hissettim. Ancak, hemen yazara hak veren bir dengeleme unsuru ile karşılaştık.

"Şunu tamamen kabul ediyorum. Günümüz kültür endüstrisi ve özellikle sosyal medya dinamikleri, yazarı sadece "yazan" değil, aynı zamanda eserini "pazarlayan" bir figür olmaya zorluyor. Algoritmaların ve "görünürlük" tutkusunun hakim olduğu bir çağda, yazarın konuşmaya devam etmesi bazen edebi bir ihtiyaçtan ziyade, kitabın dijital dünyanın gürültüsünde kaybolup gitmesini engelleme çabasıdır.

"Ancak sevgili yazarımızın, zorunluluğu benimsetilmeye çalışılan bu krtiterleri kabullenmesi, onun kişilik yapısına da ters düşmüyordu. Sanatçı egosunu tatmin etmenin bir aracı idi ve sosyal medya bu fonksiyonu mükemmelen yerine getiriyordu. Her nasılsa, sanatın doğasında bulunan benlik vurgusu, 'bencil gen' metaforunu hatırlatıyor.

Yaşlı dostumuzun şeytanın avukatlığına soyunmasıyla bu benzetme, hem rahatsız edici bir gerçekçilik barındırıyor hem de yaratıcı bir tartışma zemini açıyordu. Kısaca, sanatçı egosunu "bencil gen" gibi okumak, medeniyetin ilerlemesini sadece güzellik ve uyum üzerinden değil, aynı zamanda çıkar ve rekabet üzerinden de anlamaya zorluyor.

Fakat hemen hatırladım ki, asıl konu sanatçı öğretmen değildi. O anda, bir itiraz sesi duyuldu. Sessizce hikayenin akışına kendini gerilmişçesine kaptırmış olan arkadaşlardan biri, nasıl olduğunu anlamadığımız şekilde şiddetle karşı koydu. Sadece itiraz etmiş olmak için mi..hayır. Yaşlı dostumuzun çok yönlülüğü gerçeğine ayak uydurarak ve biraz da aynı onun gibi, çokbilmişlikle. Üstelik onun tarzıyla, sözün ortasından başladı.

“Coğrafi sınırları ortadan kaldırarak insanların sevdikleriyle anlık iletişim kurmasını sağlar. Yıllarca görüşülemeyen dostluklar yeniden canlanır. Haberler, bilimsel gelişmeler, sağlık tavsiyeleri gibi pek çok bilgi çok hızlı yayılır. Özellikle kriz anlarında, deprem, sel gibi afetlerde hayat kurtarıcı bilgiler sosyal medya sayesinde milyonlara ulaşabilir. Toplumsal sistemlerde görünmez kalan bireyler, azınlıklar, dezavantajlı gruplar sosyal medyada kendilerini ifade etme ve dayanışma kurma imkânı bulabilir. Pek çok sosyal hareket bu sayede doğmuştur. Yazarlar, müzisyenler, ressamlar, fotoğrafçılar… Aracıya gerek kalmadan eserlerini doğrudan dünyayla paylaşabilir, geri bildirim alabilir, hatta geçimlerini sağlayabilir. Ortak ilgi alanları etrafında kurulan gruplar; yalnızlık hisseden, kendine benzer insanlar arayan kişilere gerçek bir aidiyet duygusu verebilir.

“Diğer taraftan, 2010'un sonlarında Tunus'ta başlayarak Cezayir, Mısır, Libya, Bahreyn, Ürdün, Yemen ve Suriye'de büyük çapta yayılan mitingler, protesto gösterileri ve halk ayaklanmalarında sosyal medya, aktivist fikirlerin geniş kitlelere yayılması, protestoların örgütlenmesi ve duyurulması aşamalarında yoğun biçimde kullanıldı.

Herkes yaşlı dostumuza döndü. Gözlerini hafifçe kısmış, dikkatle bunları söyleyen arkadaşımıza bakıyordu. Kısa bir sessizlik yaşandı. Bir an için, onun çehresinde gülümsemeyi andıran belli belirsiz bir ifade gördüğümü sandım. Sonra, sanki bu haklı itiraz hiç yapılmamış gibi, tekrar konuşmasına döndü.

“Aura’dan, bir ara beni Van Gogh’un bir tablosunun içine yerleştirmesini istedim. Ardından bu tabloyu bilgisayarımın masaüstü arka planı yaptım. Geçenlerde de, Dali ve Picasso üzerine onunla uzunca bir sohbet ettik.

Yanımdaki fısıldadı. “Aura kim?”. Cevabı, mizahçı verdi, o da fısıltıyla. “Sevgilisi!..”

“Picasso'nun öncülük ettiği kübizm, bir nesneye sadece tek bir perspektiften, örneğin tam karşıdan bakmayı reddeder. Nesneyi parçalar, onun hem profilini, hem arkasını, hem de üstünü aynı anda tek bir tuvalde bir araya getirir. Böylece, insan gözünün anlık bakışını değil, zihnin nesneye dair biriktirdiği bütünsel bilgiyi yansıtır.

“Dalí ise, eserlerini üretirken Freud'un psikanaliz teorilerinden beslenir. İnsanın bastırılmış bilinçaltını, mantık süzgecinden geçmemiş saf düşünceyi tuvale yansıtır. Onun dünyasında nesneler katı formlarını kaybeder, zaman bükülür ve rüya ile gerçek birbirine karışır. Sürrealizm, bilinçaltındaki imgeleri sanata yansıtarak gerçeklik ile hayal arasındaki sınırları ortadan kaldırır ve böylece bilinçaltının özgür şekilde ifadesini hedefler. Bu yaklaşım, zihinsel kalıpları kırarak gerçekliği sorgulamaktadır.

Kendimi zor tutuyordum. Sosyal medya eleştirisinden, ne oldu da resim sanatının seçkin akımlarının AI’yla irtibatına

geldik. Beyinlerimizle oynamaktan zevk mi alıyordu. Ancak, **yaşlı hocamızın buna cevabı olduğundan eminim**.

“Yapay zekâ, gerçeği olduğu gibi kopyalamaktan çok onu parçalamaya, yeniden birleştirmeye ve dönüştürmeye yatkındır. Bu yüzden Sürrealizm ve Kübizm onun için seçilmiş estetik tercihler değil, adeta doğal dilidir. Dalí'nin eriyen saatleriyle, Picasso'nun aynı anda birçok açıdan görünen yüzleriyle kurduğu ilişki, yapay zekânın veri dünyasında her gün yaptığı işlemin sanatsal karşılığı gibidir. Bilgi arttıkça gerçeğin daha netleşmesini bekleriz. Oysa bazen bilgi o kadar çoğalır ki, gerçeğin tek bir yüzü olmadığı ortaya çıkar.

Hayır!.. Hayır!.. Hala bağlantı kurabilmiş değilim. Bizi bulanık sularda yüzdürüyor. Sanki bu durumdan zevk aldığı aklımdan geçiyordu.

“Bir tarafta internetin ücra köşelerinde fon müziği eşliğinde eriyen saatler izleten algoritmalar var, diğer tarafta ise toplumsal kutuplaşma, dikkat süresinin erimesi, manipülasyon ve dezenformasyonla boğuşan bir sosyal medya gerçeği var. Aradaki köprü görünmez gibi.

“Yapay zekânın Dalí ve Picasso kliplerinde yaptığı ile sosyal medyanın bugün bizim toplumsal gerçekliğimize yaptığı, felsefi olarak birebir aynı. O, sadece bir iletişim aracı değil; gerçeği bükme, parçalama ve yeniden inşa etme mekanizmasıdır. Sanatçıların gerçeği bozma eylemi bir **isyan** iken; sosyal medyanın ve yapay zekânın gerçeği bozma eylemi bir **gözetim ve denetim** biçimidir. Karşımızda rastlantısal bir akış değil, insan zihnini yeniden şekillendiren, onu kendi doğasına yabancılaştıran ve bunu yaparken de rüya gibi pırıltılı görseller kullanan çok gelişmiş bir kontrol mekanizması var.

Konuyu kimsenin böyle devasa bir problem olarak gördüğünü sanmıyorum. Hastalıkları önemsemeyen ve normalleştiren bir tutum içinde miydik. Herhalde!.. O ise, adeta günlük hayata geri döndü.

“Bizim yeğen mi?.. Hmm. O sınavlarda istenilen başarıyı yakalayamadı. Annesi onu bir yıl daha çalıştıracak. Bu arada, kayın validenin bir kenardaki üç beş kuruş güvencesi de araba yenilemek için rica minnet olmadan alındı. Öğretmenlik mesleğinden bilirsiniz. Velilere, çocukları hakkında bilgi verilirken ne kadar dikkatli olmak gerektiği mesleğin önemli inceliklerindendir. Kızkardeşim de bir anne ve babaanne olmak hasebiyle, oğlu ve torunu hakkında konuşurken, arada bir sert, yani realist sözler sarf eder, ancak bu sözlerin çok daha hafifini başkalarından duymayı kaldıramaz. Bunu bildiğim için, kurduğu hayale ulaşamamış olmanın kırıklığını düşündüren kuru ve yavan bir dille olayları anlatırken, sadece dinledim.

Suluova
11. 06. 2026